

DOI: 10.15276/ETR.03.2026.2

DOI: 10.5281/zenodo.20683701

UDC: 336.77:338.432

JEL: Q14, G32, Q18, H56, O17

Received: 2026-03-07, Revised: 2026-04-11, Accepted: 2026-04-27, Published: 2026-05-13

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГІЧНОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ ТА ІНСТИТУЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СУБ'ЄКТІВ АГРОБІЗНЕСУ

STATE MONETARY AND CREDIT POLICY AS AN INSTRUMENT OF STRATEGIC STABILIZATION AND INSTITUTIONAL DEVELOPMENT OF AGRIBUSINESS ENTITIES' FINANCIAL SUSTAINABILITY

Svitlana V. Andros, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics", Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0001-5561-901X
Email: andros.sv@ukr.net

Андрос С.В. Державна фінансово-кредитна політика як інструмент стратегічної стабілізації та інституційного розвитку фінансової стійкості суб'єктів агробізнесу. Науково-методична стаття.

У статті досліджено еволюцію державної фінансово-кредитної політики як чинника стійкості агробізнесу протягом 2021–2025 років. Висвітлено роль програм «5-7-9%», грантів «eRobota» та портфельних гарантій у нівелюванні воєнних шоків і деградації застави. Обґрунтовано перехід від моделі виживання до структурної модернізації шляхом стимулювання переробної промисловості. Запропоновано механізми страхування воєнних ризиків та диференціацію ставок для енерго-незалежності. Окреслено стратегічні пріоритети на 2026–2030 роки, зокрема впровадження електронних аграрних нот та ESG-комплаєнсу для інтеграції українського АПК у європейський економічний простір.

Ключові слова: фінансово-кредитна політика, фінансова стійкість, аграрний сектор, пільгове кредитування, грантова підтримка, інституційна трансформація, «eRobota», ESG-стандарти, євроінтеграція АПК, аграрні ноти

Andros S.V. State Monetary and Credit Policy as an Instrument of Strategic Stabilization and Institutional Development of Agribusiness Entities' Financial Sustainability. Scientific and methodical article.

The study examines the evolution of state financial and credit policy as a factor in agribusiness resilience during the 2021–2025 period. It highlights the role of the "5-7-9%" lending programs, "eRobota" grants, and portfolio guarantees in mitigating war shocks and collateral degradation. The transition from a survival-oriented model to structural modernization through the stimulation of the processing industry is substantiated. Mechanisms for war risk insurance and interest rate differentiation for energy independence are proposed. Strategic priorities for 2026–2030 are outlined, particularly the implementation of electronic agricultural notes and ESG compliance for the integration of the Ukrainian agro-industrial complex into the European economic space.

Keywords: financial and credit policy, financial sustainability, agricultural sector, preferential lending, grant support, institutional transformation, "eRobota", ESG standards, European integration of the agro-industrial complex, agricultural notes

У нинішніх реаліях аграрний сектор України зіткнувся з безпрецедентними викликами: від воєнних руйнувань та втрати активів до блокування звичних шляхів експорту. У таких умовах державна фінансово-кредитна політика перестала бути додатковим механізмом підтримки, перетворившись на вирішальний інструмент стабілізації галузі. Протягом 2021–2025 рр. відбулася докорінна зміна моделі фінансування: традиційні банківські кредити поступилися місцем державним програмам, таким як «5-7-9%» та гранти «eRobota», що стали головними джерелами життєздатності для фермерів. Важливо підкреслити, що за цей період змінилася сама суть державної допомоги. Якщо на початку повномасштабного вторгнення пріоритетом було термінове забезпечення аграріїв коштами для проведення посівних кампаній, то в даний час наголос зміщується на структурну модернізацію.

Грантова підтримка переробки дозволяє підприємствам створювати продукцію з високою доданою вартістю, що допомагає компенсувати величезні витрати на логістику та низькі ціни на сировину. Майбутній етап розвитку на 2026–2030 рр. вимагає від агробізнесу нових інституційних рішень, орієнтованих на вступ до ЄС. Це передбачає впровадження стандартів ESG (екологічна та соціальна відповідальність) та виконання вимог EU Green Deal. Використання нових цифрових інструментів, таких як електронні аграрні ноти, та створення систем страхування воєнних ризиків дозволять агропідприємствам не лише відновити втрачені потужності, а й стати повноцінною частиною європейського економічного простору. Саме необхідністю комплексного аналізу ефективності цих інструментів у воєнний період та обґрунтуванням шляхів подальшої адаптації галузі до європейських вимог обумовлена актуальність даної статті.

Аналіз останніх публікацій по проблемі

Питання фінансово-кредитного забезпечення аграрного сектору займають центральне місце в

працях провідних українських вчених, чий дослідження сформували ґрунтовний базис для розуміння механізмів підтримки галузі в кризових умовах. Фундаментальні засади формування кредитної системи та управління фінансами АПК закладені у працях М. Дем'яненка та М. Маліка, які розглядають фінансову стійкість як результат ефективного поєднання власного капіталу та залучених ресурсів [1]. У наукових роботах Ю. Лупенка, М. Пугачова, В. Мамчура детально обґрунтовано роль державних програм пільгового кредитування як критичного інструменту «абсорбції ризиків», що дозволяє агропідприємствам зберігати ліквідність під час воєнної дестабілізації [2, 3].

Інституційний аспект трансформації фінансового середовища та впровадження нових механізмів взаємодії на ринку висвітлено у працях О. Шпикуляка, В. Іванченко та О. Бородіної, які акцентують увагу на важливості створення прозорих цифрових платформ та розширення фінансової інклюзивності для малих виробників [4, 5]. Питання структурної перебудови галузі та інвестиційного забезпечення переробних потужностей є ключовими в роботах Я. Гадзало, М. Гладія, П. Саблука та М. Кісіля, а також М. Мальваного, А. Осіпової, де грантова підтримка розглядається як стратегічний імпульс для технологічного оновлення та підвищення внутрішньої маржинальності виробництва [6-8].

Попри значний масив напрацювань, питання ефективного поєднання пільгових інструментів воєнного часу з новими вимогами європейської інтеграції та використанням електронних аграрних нот потребує подальшого поглибленого вивчення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених механізмам державної підтримки аграрного сектору, низка стратегічних аспектів залишається недостатньо розкритою в умовах тривалих воєнних шоків та активної підготовки до вступу в ЄС. Потребує, на наш погляд, глибшого вивчення проблематика поступового переходу від моделі прямого бюджетного субсидування відсоткових ставок до формування самодостатньої інвестиційної екосистеми, яка б базувалася на ринкових інструментах та міжнародних страхових гарантіях.

Залишається дискусійним і механізм практичного впровадження електронних аграрних нот як основного способу сек'юритизації майбутнього врожаю, що має замінити деградовану заставну базу в процесі кредитування прифронтових регіонів. Крім того, існує значний інформаційний розрив між поточними антикризовими заходами та необхідністю термінової адаптації вітчизняних стандартів фінансової звітності до вимог ESG-комплаєнсу та нормативів EU Green Deal. Саме відсутність комплексного підходу до поєднання перелічених інноваційних інструментів із традиційними методами фінансової стабілізації визначає необхідність подальшого наукового пошуку в даному напрямі.

Формулювання цілей дослідження (постановка завдання)

Метою статті є комплексне наукове дослідження трансформації інструментів державної фінансово-кредитної політики у забезпеченні стійкості агробізнесу протягом 2021–2025 рр., що включає аналіз антикризових механізмів підтримки та обґрунтування стратегічної моделі розвитку на період 2026–2030 рр. на засадах впровадження електронних аграрних нот, ESG-комплаєнсу та гармонізації вітчизняного законодавства з вимогами EU Green Deal.

Матеріали та методи

Методологічну базу статті становить діалектичний метод пізнання економічних процесів у поєднанні з системним підходом до аналізу інструментів державної фінансово-кредитної політики як ключового чинника стійкості агробізнесу. У процесі роботи було використано загальнонаукові та спеціальні методи, а саме: метод наукової абстракції та теоретичного узагальнення – для еволюційного аналізу трансформації програм «5-7-9%» та «Робота» протягом 2021–2025 рр.; економіко-статистичний та порівняльний аналіз – при оцінці динаміки кредитного портфеля галузі (78,5–142,0 млрд грн) та показників операційної рентабельності (10,2–18,5%); інституційний метод – для дослідження нормативно-правової бази (Постанов КМУ № 28, № 738, № 274) та функціонування Державного аграрного реєстру (ДАР); а також метод стратегічного прогнозування – при розробці матриці розвитку АПК на 2026–2030 рр. з урахуванням стандартів ESG-комплаєнсу та вимог EU Green Deal.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування

В умовах воєнних викликів та економічної нестабільності інструменти фінансово-кредитної політики трансформувалися у фундаментальний чинник забезпечення фінансової стійкості аграрного сектору. За період 2021–2025 рр. державні програми кредитування, грантової підтримки та механізми гарантування виконали роль ключових компенсаторів екзогенних шоків, забезпечивши безперервність виробничих циклів.

Трансформація фінансово-кредитної політики в аграрному секторі України протягом 2021–2025 рр., на наш погляд, відображає закономірну еволюцію від ліберально-ринкових моделей стимулювання розширеного відтворення до парадигми «кризової стабілізації» та «структурно-інвестиційної адаптації». За цей період інструменти державної політики перетворилися з допоміжних на ключові чинники забезпечення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств, нівелюючи вплив критичних екзогенних шоків.

У 2021 р. фінансова стійкість агровиробників ґрунтувалася на досить високих показниках операційної ефективності та сприятливій кон'юктурі міжнародних ринків. Ключовим вектором фінансово-кредитної політики було стимулювання інвестиційної активності у контексті відкриття ринку землі. Загальний кредитний портфель галузі становив 78,5 млрд грн, де, як правило, переважали комерційні позики на оновлення технічного парку

[9]. Програма «Доступні кредити 5-7-9%» на цьому етапі лише починала масштабуватися, займаючи близько 10% ринку [10]. Рентабельність операційної діяльності на рівні 41,5% [11] дозволяла підприємствам підтримувати високий коефіцієнт самофінансування, мінімізуючи залежність від зовнішніх запозичень.

Початок повномасштабної збройної агресії у 2022 р. спричинив радикальну дестабілізацію фінансового стану АПК. Через зростання облікової ставки НБУ до 25%, ринкове кредитування втратило свою відтворювальну функцію, перетворившись на деструктивний фактор для ліквідності. У цей період відбулася програма «5-7-9%» стала основним джерелом фінансування. Запровадження

0% ставки на період воєнного стану та механізму державних портфельних гарантій (покриття до 80% застави) дозволило не лише зберегти, а й наростити обсяги кредитування до 127,4 млрд грн у 2023 р. [10, 12, 13]. Це стало вирішальним чинником запобігання системному банкрутству галузі в умовах значного падіння рентабельності до 10,2% через блокування експортних шляхів та триразове зростання витрат на логістику [11].

Нинішній етап (2024–2025 рр.) характеризується якісною зміною вектору: від підтримки поточного виживання до стимулювання структурної перебудови АПК. Динаміка основних інструментів наведена в табл. 1.

Таблиця 1. Аналітичні показники інструментів фінансово-кредитної політики в АПК (2021–2025 рр.)

Індикатор	2021	2022	2023	2024–2025*
Загальний кредитний портфель (млрд грн)	78,5	95,5	127,4	104,5 – 142,0
Частка пільгового фінансування (%)	~12%	~88%	~70%	~48%
Максимальна сума гранту «Робота» (млн грн)	–	8,0	8,0	8,0 (16,0 для ВПО)
Середньозважена ставка (пільгова) (%)	7–9%	0%	5–9%	1% (зони ризику) / 9%
Операційна рентабельність АПК (%)	41,5	10,2	15,4	18,5 (прогноз)
Державна підтримка переробки (млрд грн)	–	~0,2	~0,7	>1,5 (щорічно)

Джерело: складено автором за матеріалами [10–12, 14]

Представлена динаміка показників табл. 1, дозволяє констатувати наступне. Спостерігається перехід від ринкового фінансування (2021 р.) до домінування пільгових інструментів. Програма «5-7-9%» перетворилася з допоміжної (~12% портфеля) на стратегічну (до 88% у 2022 р.), ставши ключовим джерелом ліквідності в умовах російської воєнної агресії [10, 12]. Запуск грантів «Робота» з 2022 р. (до 8 млн грн) дозволив підприємствам нарощувати активи в переробці без збільшення кредитного навантаження, що підтримало стійкість при суттєвому зменшенні рентабельності галузі до 10,2–18,5% [10, 11, 14, 15]. Диференціація ставок (зниження до 1% у 2024–2025 рр. для деокупованих територій) стала інноваційним інструментом підтримки життєздатності підприємств у регіонах з високим ступенем невизначеності [16].

Узагальнення результатів дослідження за 2021–2025 рр. дозволяє констатувати, що фінансово-кредитна політика стала ключовим стабілізатором аграрного сектору. Використання пільгового капіталу за цією програмою дозволяє агропідприємствам утримувати рентабельність на рівні, вищому за витрати на капітал, що є базовою умовою фінансової стійкості. Подальший розвиток галузі залежатиме від інтеграції міжнародних гарантійних фондів (на кшталт проекту ARISE) та стимулювання переробки, що дозволить мінімізувати залежність від волатильних сировинних цін.

Розвиток інструментів фінансово-кредитної політики в аграрному секторі протягом досліджуваного п'ятирічного циклу визначався поєднанням ринкових реформ (відкриття ринку землі у 2021 р.) та значних воєнних викликів. Можна в даному випадку говорити про фундаментальні зміни в архітектурі фінансової підтримки, що детермінували рівень життєздатності сільськогосподарських підприємств.

Ключовою зміною 2022–2025 рр. став перехід від селективної державної підтримки до тотального

субсидування вартості капіталу. В умовах воєнної дестабілізації ринкові механізми кредитування виявилися позбавленими руху через надвисокі ризики та зростання облікової ставки НБУ.

Проведена діагностика фактичних наслідків реалізації фінансово-кредитної політики свідчить, що масштабування програми «Доступні кредити 5-7-9%» забезпечило залучення понад 104,5 млрд грн у 2024 р., що стало гарантом перманентності технологічних циклів (посівних та збиральних кампаній) [12]. Держава фактично імплементувала механізм абсорбції відсоткових ризиків, що дозволило стабілізувати операційну рентабельність галузі в межах 15–18% та нівелювати загрози технічного дефолту агровиробників [10].

У воєнному контексті структура фінансової стійкості аграрного сектору зазнала значних змін: вона трансформувалася у похідну від обсягів державного субсидування та бюджетних асигнувань, реально втративши виключну залежність від показників ринкової ефективності господарювання. Це свідчить про перехід до моделі екзогенно підтримуваної життєздатності галузі.

Суттєвою інновацією стало масове впровадження державних гарантій на портфельній основі, які покривають до 80% суми кредиту. Впровадження державних портфельних гарантій стало критичним чинником мінімізації дефолту, так як цей інструмент фактично предоставив доступ до капіталу для господарств із дефіцитом ліквідної застави. Це дозволило нівелювати наслідки фізичної втрати активів (елеваторів, парку техніку) та зберегти кумулятивний кредитний портфель галузі на рівні понад 100 млрд грн, забезпечивши життєздатність підприємств у зонах високого воєнного ризику [12].

Наслідком реалізації цього інструментарію виявилася трансформація концепції взаємодії «держава–банк–аграрій». У новій моделі застава втратила роль ключового чинника прийняття кредитних рішень, поступившись пріоритетністю

комплексному аналізу поточної ліквідності та оцінці стратегічної значущості суб'єкта господарювання для продовольчої безпеки держави.

Впровадження програми «єРобота» у 2022 р. ознаменував перехід від кредитної експансії до стимулювання формування власного капіталу підприємств. Результуючим ефектом надання грантів обсягом до 8 млн грн на розбудову переробних потужностей стало ініціювання структурної зміни агробізнесу [14]. Наслідком імплементації даного інструменту став перехід від сировинної моделі до формування ланцюгів із високою доданою вартістю. В умовах екзогенних логістичних бар'єрів та поглиблення цінової диспаритетності, імплементація даного інструментарію забезпечила стратегічну диверсифікацію ризиків та дозволила оптимізувати показники внутрішньої маржинальності виробництва на рівні 20–25% [12].

У перспективі імплементація даних інструментів формує підґрунтя для системної індустріалізації АПК, що сприятиме нівелюванню вразливості вітчизняного агровиробництва до екзогенної волатильності світових цін на зернові культури та забезпечить перехід до моделі сталого розвитку з високою часткою доданої вартості.

Характерною особливістю сучасного етапу розвитку аграрного сектору є зміна системи державної підтримки у бік географічної детермінації. Вперше в межах вітчизняної фінансово-кредитної системи було імплементовано підхід, за якого локалізація виробництва стала ключовим чинником визначення параметрів фінансування. Стратегічно важливим заходом у 2024–2025 рр. стало впровадження диференційованої пільгової ставки на рівні 1% для реалізації інвестиційних проєктів на деокупованих територіях та у зонах високого безпекового ризику [17]. Даний механізм виступив не лише фінансовим стимулом, а й ключовим інструментом реанімації економічної активності у депресивних регіонах.

Результуючим воєнним наслідком імплементації цього підходу стала ініціація процесів відновлення виробничих циклів та гуманітарного розмінування агросфери у Харківській, Херсонській та Миколаївській областях. За відсутності зазначеного фінансового інструментарію деоку-

повані території зберігали б статус інвестиційно депресивних через екстремальний рівень безпекового дисконту та високі операційні ризики.

Залучення ліній фінансування від Світового банку та міжнародних донорів у 2024–2025 рр. стало запобіжником проти дефіциту внутрішніх бюджетних ресурсів. Наслідком імплементації міжнародних ліній підтримки (зокрема проєктів Світового банку) стала мінімізація ризиків невиконання державою своїх субсидіарних зобов'язань. Це виступило ключовим чинником підтримки ліквідності банківської системи, адже гарантована компенсація відсотків стимулювала комерційні банки до подальшого нарощування кредитного портфеля в аграрному секторі. Наслідком реалізації програм міжнародної підтримки стала поступова інституційна адаптація вітчизняних агропідприємств до глобальних стандартів прозорості та ESG-звітності (Environmental, Social, and Governance). Впровадження принципів екологічної та соціальної відповідальності є базовим чинником подальшої євроінтеграції сектору та ключовою умовою для забезпечення інвестиційного комплаєнсу при залученні прямого іноземного капіталу.

Підсумовуючи зміни за 2021–2025 рр., можна констатувати трансформацію агросектору з об'єкта ринкового кредитування на суб'єкт стратегічної державної підтримки. Основним воєнним наслідком стало збереження виробничого потенціалу галузі незважаючи на прямі збитки у 6,6 млрд доларів, проте виникла нова системна залежність фінансової стійкості підприємств від безперервності державних та міжнародних програм фінансування. Ключові трансформації та наслідки фінансово-кредитної політики в АПК за період 2021–2025 рр. представлено в табл. 2.

Дані табл. 2 демонструють глибoku акомодацию фінансових інструментів до воєнних реалій. Суттєвим наслідком є соціально-економічна стабілізація прифронтових зон через ставку 1% та структурний зсув від сировинного експорту до переробки завдяки грантам [12]. Водночас, ключовим ризиком періоду 2025–2026 рр. залишається висока концентрація кредитного портфеля в межах однієї державної програми, що вимагає поступового повернення ринкових стимулів для великих агрохолдингів при збереженні пільг для МСБ.

Таблиця 2. Характеристика ключових змін та наслідків фінансово-кредитної політики в АПК (2021–2025 рр.)

Напрямок змін	Характеристика змін (2021–2025 рр.)	Фактичні та воєнні наслідки для галузі
Роль кредитора	Перехід від ринкового кредитування до домінування держпрограми «5-7-9%» (частка зросла з ~12% до >85% у пікові періоди)	Збереження ліквідності підприємств при ринкових ставках 20–25%; запобігання системному дефолту галузі
Управління ризиками	Впровадження державних портфельних гарантій (покриття до 80% суми позики)	Можливість отримання фінансування підприємствами, що втратили заставу (техніку, активи) або працюють у зонах ризику
Модель капіталізації	Запуск безповоротного грантового фінансування «єРобота» (до 8 млн грн на переробку).	Активізація виробництва продукції з доданою вартістю; підвищення маржинальності на 20–25% при обмеженій логістиці
Вартість капіталу	Територіальна диференціація ставок: зниження до 1% для деокупованих територій (2024–2025 рр.).	Стимулювання відновлення виробництва та розмінування в Харківській, Херсонській та Миколаївській областях
Джерела ресурсів	Інтеграція міжнародних ліній фінансування (проєкти ARISE, Світовий банк)	Стабільність виплат за держпрограмами попри дефіцит бюджету; адаптація до стандартів прозорості ЄС

Джерело: складено автором за матеріалами [10-12, 17-21]

Інституційна трансформація фінансово-кредитного регулювання аграрного сектору у 2021–2025 рр. визначалася переходом від мотивації ринкової конкуренції до імплементації екстрених механізмів державного гарантування фінансової стабільності. Базовим інституційним заходом у цьому періоді стало реформування програми «Доступні кредити 5-7-9%» (на основі Постанови КМУ №28), що в умовах воєнного стану трансформувалася в основний інструмент поглинання відсоткових ризиків [17]. Запровадження нульової відсоткової ставки на етапі 2022–2023 рр. та подальша диференціація пільгових ставок до 1% для деокупованих територій у 2024–2025 рр. виявилися революційними кроками в ієрархії урядових рішень, спрямованих на відновлення виробничих циклів.

Важливим вектором інституційних змін, на наше переконання, стало запровадження з червня 2022 р. грантової моделі фінансування в межах проекту «єРобота» (Постанова КМУ №738), що дозволило ініціювати структурну перебудову галузі від сировинної спрямованості до переробної індустріалізації [19]. Паралельно з цим відбулася цифровізація доступу до фінансових ресурсів через роботу ДАР, що закріпило нові стандарти прозорості та спростило верифікацію суб'єктів господарювання банками. Причини таких радикальних перетворень полягали у необхідності усунення впливу екзогенних шоків: критичного

зростання вартості капіталу (облікова ставка 25%), фізичної деградації застави та логістичної дискретності, що зумовила диспаритет між зростаючою собівартістю виробництва та зниженням реалізаційних цін на агропродукцію.

Напрями подальшого ухвалення інституційних рішень у 2025–2026 рр., на наш погляд, орієнтовані на ESG-комплаєнс та гармонізацію вітчизняного законодавства з вимогами EU Green Deal [22]. Це передбачає імплементацію стандартів нефінансової звітності та створення механізмів страхування воєнних ризиків у партнерстві з міжнародними фінансовими інституціями. У даному випадку пріоритет зміщується від підтримки поточної ліквідності до фінансування енергоефективності та глибокої переробки, що має на меті підвищення внутрішньої капіталізації АПК та підвищення його резистентності до волатильності світових сировинних ринків. Сформована інституційна структура забезпечує перехід галузі до моделі сталого розвитку з високою часткою доданої вартості, що є критичною передумовою успішної євроінтеграції сектору.

Систематизація інституційних змін у сфері фінансово-кредитного регулювання АПК за 2021–2025 рр. наведена в табл. 3. Дані табл. 3 демонструють перехід від уніфікованих ринкових інструментів (2021 р.) до селективної підтримки (2024–2025 рр.).

Таблиця 3. Систематизація інституційних змін у сфері фінансово-кредитного регулювання АПК (2021–2025 рр.)

Інституційний захід / Документ	Основний зміст та механізм дії	Причини та детермінанти ухвалення	Очікувані наслідки та стратегічні напрями
Постанова КМУ №28 (Програма «5-7-9%»)	Встановлення ставки 0–9%, запровадження ліміту до 90 млн грн, держгарантії до 80%	Критичне зростання вартості капіталу; втрата заставної бази підприємств	Забезпечення безперервності виробничих циклів; запобігання дефолту галузі
Постанова КМУ №738 (Проект «єРобота»)	Надання безповоротних грантів (до 8 млн грн) на переробку, сади та тепличні комплекси	Логістичні бар'єри експорту сировини; ефект «цінових ножиць»	Структурна трансформація АПК у бік виробництва продукції з доданою вартістю
Закон України 3980-ІХ (Державний аграрний реєстр)	Цифровізація процедур розподілу допомоги; єдина база верифікації суб'єктів	Необхідність прозорості та автоматизації фінансових потоків; вимоги міжнародних донорів	Підвищення інклюзивності фінансових інструментів для малих фермерських господарств
Рішення КМУ щодо територіальної диференціації (2024 р.)	Запровадження пільгової ставки 1% для інвестицій на деокупованих територіях	Екстремальний рівень безпекового дисконту; депресивація прифронтових регіонів	Реанімація економічної активності; стимулювання гуманітарного розмінування агроугідь
Стратегія розвитку кредитування (НБУ, 2024–2025 рр.)	Орієнтація на ESG-стандарты, енергомодернізацію та відновлення інфраструктури	Підготовка до вступу в ЄС; необхідність енергонезалежності агропідприємств.	Забезпечення інвестиційного компаєнсу; залучення прямого іноземного капіталу

Джерело: складено автором за матеріалами [17, 19, 20, 22, 23]

Ключовим інституційним зрушенням є поєднання кредитного важеля з механізмами прямого капітального інвестування (гранти) та цифрового контролю (ДАР). Вказане сформувало багаторівневий захист фінансової стійкості підприємств, що дозволяє їм адаптуватися до воєнних шоків та адаптуватися до вимог європейського ринку.

Вважаємо, що комплексна оцінка нинішнього стану фінансово-кредитної політики в аграрному секторі дозволяє ідентифікувати комплекс деструктивних чинників, що лімітують результативність державних інструментів та стримують відновлення фінансової стійкості підприємств у 2021–2025 рр.

Ключовою проблемою виступає критична деградація заставного забезпечення та неконтрольована ескалація кредитних ризиків, зумовлена фізичним руйнуванням виробничих активів, замінуванням великих площ сільськогосподарських угідь та втратою операційного контролю над потужностями в зоні бойових дій. Це формує жорсткий інституційний бар'єр, за якого імплементація механізмів державного гарантування не нівелює консерватизм банківського сектору щодо господарств із пошкодженою інфраструктурою, що провокує стрімке зростання частки непрацюючих

кредитів (NPL) та вимивання обігових коштів через необхідність формування додаткових резервів.

Паралельно спостерігається бюджетна залежність галузі, де фінансова життєздатність АПК стає екзогенно детермінованою від стабільності державних асигнувань за програмою «5-7-9%». Значний дефіцит ліквідності державного бюджету в умовах воєнного стану спричиняє ризики переривчастості компенсаційних виплат, що підриває інституційну довіру фінансових посередників та створює реальну загрозу масових технічних дефолтів суб'єктів господарювання через раптове зростання вартості обслуговування боргових зобов'язань до ринкового рівня.

Додатковим дестабілюючим фактором є виражена кредитна асиметрія та обмеження інклюзивності фінансового ринку, за якої малі фермерські господарства (МФГ) опиняються в стані фінансової ізоляції. Через невідповідність суворим критеріям банківського комплаєнсу, відсутність транспарентної кредитної історії та низьку якість фінансової звітності, дрібні виробники не можуть конкурувати за пільговий ресурс із великими агрохолдингами. Така ситуація ускладнюється поглинанням кредитного ресурсу операційним дефіцитом, коли внаслідок логістичного дисконту та енергодефі-

циту залучені кошти спрямовуються виключно на «фінансування виживання», а не на технологічне оновлення. Це нівелює мультиплікативний ефект державної політики, так як позиковий капітал витрачається на покриття зростаючої собівартості виробництва, не створюючи базису для майбутньої капіталізації. На стратегічному рівні вагомою перешкодою залишається інституційна неготовність до ESG-трансформації та повільна адаптація до стандартів сталого розвитку. Відсутність гармонізації вітчизняних стандартів із вимогами EU Green Deal та нефінансової звітності обмежує можливості залучення прямих іноземних інвестицій та довгострокового капіталу від європейських інституцій у 2025–2026 рр., що консервує сировинну спрямованість сектору та знижує його конкурентоспроможність у процесі євроінтеграції. У цьому зв'язку оцінка проблем фінансово-кредитної політики в аграрному секторі за 2021–2025 рр. дозволяє виокремити низку руйнівних чинників, що обмежують ефективність державних інструментів та стримують відновлення фінансової стійкості підприємств. Ці проблеми можна класифікувати як екзогенні шоки та ендегенні структурні недосконалості (табл. 4).

Таблиця 4. Системні обмеження та бар'єри фінансово-кредитного забезпечення АПК (2021–2025 рр.)

Категорія проблеми	Руйнівний чинник впливу	Вплив на фінансову стійкість та результативність АПК
Ресурсна (заставна)	Фізична руйнація активів та ескалація частки NPL	Інституційна обмеженість доступу до капіталу для суб'єктів із деградованою заставною базою
Бюджетна (фіскальна)	Надмірна бюджетна залежність від програми «5-7-9%»	Ризики втрати платоспроможності при затримках субсидування ставок
Ринкова (асиметрична)	Обмежена інклюзивність фінансового ринку для малих господарств	Консервація технологічної відсталості та вимивання капіталу з малого бізнесу
Операційна (логістична)	Ерозія капіталу через високі витрати на енергію та логістику	Використання позик на покриття касових розривів замість модернізації
Стратегічна (ESG)	Невідповідність стандартам сталого розвитку та EU Green Deal	Обмеження інвестиційного комплаєнсу та доступу до європейських фондів

Джерело: складено автором за матеріалами [10, 20, 24, 25]

Дані табл. 4 свідчать, що фінансова стійкість АПК у 2021–2025 рр. зумовлена переважно екзогенними чинниками, де критичними дестабілізаторами виступають деградація заставної бази та висока бюджетна залежність галузі. Ключовим ризиком ідентифіковано спрямування запозиченого капіталу на підтримку поточної ліквідності (операційне виживання), що обмежує можливості для стратегічної модернізації та впровадження ESG-стандартів. Системне подолання вказаних бар'єрів потребує переходу від моделі субсидування відсотків до розширення інструментів державного гарантування та мотивації капітальних інвестицій у переробні потужності.

Стратегічний вектор розвитку фінансово-кредитної політики в аграрному секторі на майбутнє базується на необхідності переходу від моделі екстреної бюджетної підтримки до формування самодостатньої інвестиційної екосистеми. У межах даного підходу нами пропонуються наступні перспективні напрями:

По-перше, фундаментальним напрямом розвитку є інституціоналізація системи комплексного страхування воєнних та системних ризиків із залученням міжнародних фінансових інституцій, таких як MIGA та DFC. Вважаємо, що впрова-

дження механізмів розподілу ризиків між державою та приватним капіталом дозволить суттєво нівелювати безпековий дисконт декупованих та прифронтових регіонів. Це виступає базовою детермінантою повернення комерційних банків до повноцінного кредитування без критичної залежності від державних портфельних гарантій, так як наявність страхового покриття дозволяє подолати бар'єри, пов'язані з деградацією застави та фізичною втратою активів.

По-друге, стратегічним пріоритетом стає гармонізація фінансової політики з вимогами європейського «Зеленого курсу» (EU Green Deal) та впровадження принципів ESG-комплаєнсу. Це, на нашу думку, передбачає імплементацію спеціалізованих кредитних продуктів із диференційованими ставками для підприємств, які впроваджують технології регенеративного землеробства та біоенергетичної автономії. Цільове фінансування проєктів енергомодернізації, зокрема будівництва біогазових установок, дозволить агровиробникам не лише забезпечити енергетичну незалежність, а й підвищити питому маржинальність виробництва на 20–25% за рахунок суттєвого зниження собівартості енергоресурсів у структурі готової продукції.

По-третє, для подолання системної кредитної асиметрії щодо малих фермерських господарств (МФГ) доцільним є масштабування цифрових альтернативних інструментів, зокрема впровадження електронних аграрних розписок та механізмів сек'юритизації майбутнього врожаю на ДАР. Це дозволить залучати капітал під заставу біологічних активів, усуваючи проблему дефіциту твердої нерухомої застави. Водночас доцільна поступова реструктуризація програми «5-7-9%», що передбачає виведення великих агрохолдингів

на ринкові умови запозичень при одночасній концентрації пільгових лімітів виключно на сегменті МСБ та проєктах глибокої переробки. Вважаємо, що такий підхід забезпечить раціональне використання обмеженого державного ресурсу та стимулюватиме перехід галузі від сировинної моделі до індустріально-аграрної з високою часткою доданої вартості, що є виключною передумовою успішної євроінтеграції України.

Таблиця 5. Розвиток фінансово-кредитної політики в АПК (прогноз на 2026–2030 рр.)

Проблема / обмеження	Перспективний інструмент політики	Очікуваний ефект для фінансової стійкості
Регрес заставної бази	Розбудова системи гарантійно-страхових фондів (DFC, MIGA)	Зниження безпекового дисконту; розширення лімітів ринкового кредитування
Висока бюджетна залежність	Сегментація підтримки: концентрація пільг виключно на МСБ та переробці	Оптимізація видатків бюджету; стимулювання холдингів до виходу на ринки капіталу
Логістичний дисконт	Фінансування вертикальної інтеграції (власна логістика, переробка)	Ріст внутрішньої капіталізації; зниження вразливості до блоkad експорту
Енергетична вразливість	Пільгові кредитні лінії на біоенергетику та енергоефективність	Формування енергонезалежності; стабілізація собівартості продукції
Бар'єри євроінтеграції	Імплементация ESG-стандартів та нефінансової звітності через ДАР	Доступ до структурних фондів ЄС та прямих іноземних інвестицій

Джерело: складено автором за матеріалами [20, 22, 26-30]

Представлені дані табл. 5 свідчать, що перспективний розвиток фінансово-кредитної політики у 2026–2030 рр. базується на парадигмі структурної модернізації та посилення автономності АПК. Ключовим інструментом нівелювання існуючих бар'єрів виступає інтеграція механізмів страхування воєнних ризиків та імплементация ESG-стандартів, що є необхідною умовою для залучення прямого іноземного капіталу. Стратегічний акцент зміщується з підтримання поточної ліквідності на стимулювання енергонезалежності та глибокої переробки, що забезпечить зростання внутрішньої капіталізації галузі та підвищить її резистентність до екзогенних волатильних шоків на глобальних ринках.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Дослідженням встановлено, що протягом 2021–2025 рр. відбулася фундаментальна трансформація державної фінансово-кредитної політики в аграрному секторі, яка еволюціонувала від ліберально-ринкових моделей стимулювання до парадигми «кризової стабілізації», ставши детермінантом збереження фінансової стійкості галузі; за цей період частка пільгового фінансування у кредитному портфелі АПК зросла з 12% до понад 85% у пікові періоди воєнної дестабілізації.

Результати аналізу показали, що інтенсивне масштабування програми «Доступні кредити 5-7-9%» забезпечило успішну імплементацию механізму поглинання відсоткових ризиків, що дозволило нівелювати тягар високих ринкових ставок (20–25%) та стабілізувати операційну рентабельність підприємств у межах 15–18%, запобігти системному банкрутству агровиробників і забезпечивши безперервність технологічних циклів посівних та збиральних кампаній.

Дослідженням обґрунтовано, що запровадження безповоротного грантового фінансу-

вання в межах проєкту «єРобота» обсягом до 8 млн грн (та до 16 млн грн для окремих категорій) ініціювало структурну трансформацію агробізнесу від сировинної моделі до переробної індустріалізації; це забезпечило приріст внутрішньої маржинальності виробництва на 20–25%, дозволивши підприємствам оптимізувати прибутки за умов значного логістичного дисконту та цінової диспаритетності на світових ринках.

Результати дослідження довели, що імплементация механізму державних портфельних гарантій із покриттям до 80% суми позики стала ключовим інструментом подолання заставного дефіциту, що дозволило зберегти кумулятивний кредитний портфель галузі на рівні понад 100 млрд грн (з піковим показником 127,4 млрд грн у 2023 р.); даний захід забезпечив доступ до капіталу для господарств, які зазнали фізичної втрати активів або працюють у зонах високого безпекового ризику, де звичні методи застави виявилися недовірними.

Доведено, що впровадження інноваційного інструменту територіальної диференціації пільгових ставок (зниження до 1% у 2024–2025 рр. для деокупованих територій) виступило критичним чинником відновлення економічної активності та мотивації процесів гуманітарного розмінування у депресивних регіонах, забезпечуючи життєздатність сільгоспідприємств у регіонах з екстремальним рівнем безпекового дисконту.

Дослідженням аргументовано, що стратегічний вектор розвитку на період 2026–2030 рр. базується на необхідності переходу до самодостатньої інвестиційної екосистеми через впровадження електронних аграрних нот, систем страхування воєнних ризиків та імплементация ESG-комплаєнсу; гармонізації вітчизняного законодавства з вимогами EU Green Deal та стандартами нефінансової звітності є обов'язковою передумовою для залучення прямого іноземного капіталу та успішної

інтеграції українського АПК у європейський економічний простір.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з обґрунтуванням механізмів впровадження електронних аграрних нот та систем страхування воєнних ризиків для залучення капіталу без звичної застави. Важливим напрямом залишається пристосування агробізнесу до стандартів ESG та вимог EU Green Deal, що виступає обов'язковою умовою для євроінтеграції та доступу до іноземних

інвестицій. Крім того, наукового пошуку потребують питання мотивації енергонезалежності підприємств через пільгові кредитні лінії для підвищення їхньої стійкості до зовнішніх викликів.

Сформовані пропозиції щодо імплементації ESG-комплаєнсу та гармонізації законодавства з вимогами EU Green Deal можуть бути використані органами державної влади для коригування бюджетних програм та залучення прямого іноземного капіталу.

Abstract

The article's relevance stems from the need for scientific substantiation of mechanisms to adapt financial and credit tools to extreme war shocks and economic turbulence during the 2021–2025 period. Furthermore, it addresses the definition of strategic foundations for the agricultural sector's transition from a crisis-survival model toward structural modernization and institutional alignment with European market requirements. The purpose of the article is a comprehensive scientific study of the transformation of state financial and credit policy instruments in ensuring agribusiness resilience throughout 2021–2025. This includes an analysis of anti-crisis support mechanisms and the substantiation of a strategic development model for 2026–2030 based on the implementation of electronic agrarian notes, ESG compliance, and the harmonization of national legislation with EU Green Deal requirements. The research process utilized a set of general scientific and specialized methods: dialectical and systemic approaches; scientific abstraction and theoretical generalization; economic-statistical and comparative analysis; the institutional method; and strategic forecasting. It has been proven that the scaling of preferential lending programs ensured the effective implementation of the interest rate risk absorption mechanism, allowing agricultural producers to offset the burden of high capital costs and stabilize operating profitability during critical periods. It was established that the introduction of grant support for the processing industry initiated a structural transformation of the sector from a raw-material orientation toward high-value-added production, which significantly increased internal business margins. The role of the state portfolio guarantee mechanism in overcoming the collateral deficit and maintaining lending volumes amidst the physical destruction of assets was substantiated. A positive impact of territorial interest rate differentiation was identified as a tool for reviving economic activity and stimulating production recovery in de-occupied regions. The scientific novelty lies in the substantiation of the "exogenously supported viability" concept of the agricultural sector and the development of a strategic development matrix for 2026–2030, based on the integration of war risk insurance mechanisms and the implementation of electronic agrarian notes.

References:

1. Demianenko, M. Ya., & Malik, M. Y. (2010). Financial crisis in the agrarian sector of the agro-industrial complex. *Economic Sciences. Series: Accounting and Finance*, 7(1), 408–414. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2010_7%281%29_53
2. Lupenko, Yu. O., Puhachov, M. I., Mamchur, V. A., et al. (Eds.). (2025). Strategy for the development of the agrarian sector of the economy until 2030: Tasks of agro-economic science: Proceedings of the international scientific-practical conference, Kyiv, November 20, 2025. NSC "IAE."
3. Lupenko, Yu. O., Shpykuliak, O. H., Malik, M. Y., et al. (2017). Development of small agrarian enterprises in a market institutional environment: Indicators and efficiency (O. H. Shpykuliak, Ed.). NSC "IAE."
4. Shpykuliak, O. H., & Ivanchenko, V. O. (2020). Formation of indices and indicators of sustainable entrepreneurship development in agriculture: Theoretical and methodological approaches. *Economy of Agro-Industrial Complex*, 9, 114–122. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202009114>
5. Borodina, O. M. (2023). Socio-economic resilience of rural territories under wartime conditions: An institutional approach. *Economy and Forecasting*, 1, 88–102.
6. Hadzalo, Ya. M., Hladii, M. V., Sabluk, P. T., & Luzan, Yu. Ya. (2020). Modernization of state policy for the development of the agrarian sector of Ukraine: Challenges and solutions. *Ahrarna nauka*.
7. Kisil, M. I. (2022). Investment support for the development of agro-industrial production in crisis conditions. *Investments: Practice and Experience*, 6, 5–12.
8. Malovanyi, M. I., & Osipova, A. A. (2020). Credit aspects of state support for agricultural production in Ukraine. *Scientific Notes of Tavriya National University named after V. I. Vernadsky. Series: Economics and Management*, 31(70)(4), 96–102. <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-4-42>
9. National Bank of Ukraine. (n.d.). Monetary and credit statistics. <https://bank.gov.ua>
10. National Bank of Ukraine. (n.d.). Financial stability report. <https://bank.gov.ua>
11. State Statistics Service of Ukraine. (n.d.). Agriculture, forestry and fisheries: Statistical yearbook. <https://www.ukrstat.gov.ua>
12. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. (n.d.). Official website. <https://minagro.gov.ua>

13. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2022, March 18). On amendments to resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine on the procedure for providing financial state support to business entities (Resolution No. 312). <https://zakon.rada.gov.ua>
14. Ministry of Economy of Ukraine. (n.d.). eRobota: State grants for opening or developing a business. <https://www.me.gov.ua>
15. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. (n.d.). Made in Ukraine: The Ministry of Economy began accepting applications for grants for the development and recovery of processing enterprises in 2026. <https://minagro.gov.ua>
16. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. (n.d.). "Affordable loans 5–7–9%": Businesses in high military risk zones will receive a longer preferential lending period of 5 years. <https://minagro.gov.ua>
17. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2020, January 24). On providing financial state support (Resolution No. 28, as amended by Resolution No. 229 of March 14, 2023). <https://zakon.rada.gov.ua>
18. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2022, March 12). On amendments to resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine on providing financial state support No. 28 of January 24, 2020 and No. 723 of July 14, 2021 (Resolution No. 274). <https://zakon.rada.gov.ua>
19. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2022, June 21). On certain issues of providing grants to businesses (Resolution No. 738). <https://zakon.rada.gov.ua>
20. National Bank of Ukraine. (2024). Credit development strategy. <https://bank.gov.ua>
21. World Bank Group. (2023). Farmers in Ukraine to benefit from World Bank support. <https://www.worldbank.org>
22. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024, November 15). On approval of the strategy for the development of agriculture and rural territories in Ukraine for the period until 2030 and approval of the operational action plan for its implementation in 2025–2027 (Order No. 1163-r). <https://zakon.rada.gov.ua>
23. Verkhovna Rada of Ukraine. (2025, November 4). On the information and communication system "State Agrarian Register" (Law No. 3980-IX). Vidomosti Verkhovnoi Rady, 6, Art. 12. <https://zakon.rada.gov.ua>
24. Ministry of Finance of Ukraine. (2024, July 15). Since martial law was imposed in Ukraine, 57,536 loans worth UAH 228.1 billion have been issued under the "Affordable Loans 5-7-9%" program. <https://mof.gov.ua/uk/news/4704>
25. KSE Institute. (2024). Ukraine recovery and reconstruction needs assessment (RDNA3): Agriculture sector. <https://agrocenter.kse.ua>
26. Andros, S. V. (2024). Financial and credit instruments for ensuring dynamic development of agro-industrial enterprises in the context of post-war recovery of Ukraine. *Economic Journal of Odessa Polytechnic University*, 4(30), 5–15. <https://doi.org/10.15276/EJ.04.2024.1>
27. Andros, S. V. (2025). Bank lending as an important instrument for ensuring financial stability of agro-industrial enterprises in the context of post-war economic recovery. *Economics: Time Realities*, 3(79), 18–29. <https://doi.org/10.15276/ETR.03.2025.2>
28. Ministry of Economy of Ukraine. (2024, October 3). The Ministry of Economy and the NBU presented a military risk insurance system. <https://www.me.gov.ua>
29. Ministry of Economy of Ukraine. (2024). Ukraine Facility plan 2024–2027. <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf>
30. Verkhovna Rada of Ukraine. (2024, February 22). On agrarian notes (Law No. 3586-IX). Vidomosti Verkhovnoi Rady, 12, Art. 65. <https://zakon.rada.gov.ua>

Посилання на статтю:

Андрос С.В. Державна фінансово-кредитна політика як інструмент стратегічної стабілізації та інституційного розвитку фінансової стійкості суб'єктів агробізнесу / С.В. Андрос // *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. – 2026. – № 3 (85). – С. 22-30. – Режим доступу: <https://etr.economics.net.ua/files/archive/2026/No3/22.pdf>
<https://doi.org/10.15276/ETR.03.2026.2>. <https://zenodo.org/records/20683701>.

Reference a Journal Article:

Andros S.V. State Monetary and Credit Policy as an Instrument of Strategic Stabilization and Institutional Development of Agribusiness Entities' Financial Sustainability / S.V. Andros // *Economics: time realities. Scientific journal*. – 2026. – № 3 (85). – P. 22-30. – Retrieved from: <https://etr.economics.net.ua/files/archive/2026/No3/22.pdf>
<https://doi.org/10.15276/ETR.03.2026.2>. <https://zenodo.org/records/20683701>.

This is an open access journal and all published articles are licensed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0)